

1. Slovo

MLUVIDLA VYRÁBĚJÍ ZVUKY ZVANÉ SLOVA

Manželka mi něco vyčítá a vidím na ní, že si uvědomuje, jaký zázrak se mezi námi dvěma odehrává. Je to k zbláznění krásně jednoduché ve své nesmírné složitosti.

Mluvidly označujeme hlasivky, dutinu nosohltanovou, jazyk, líce, měkké patro i rty. To vše se v neuvěřitelné souhře rozechvívá, vytváří zvukové vlny, přesněji kulové vlnoplochy, jež se šíří vzduchem. Ten vzduch je neopominutelný, protože ve vakuu se zvuk nešíří.

Představme si, že vyřkneme-li svými rty hlásku „p“, pak rozpohybujeme molekuly vzduchu tak, že vznikne vlna vyššího tlaku vzduchu, kterou zachytí náš ušní bubínek, a ten tlak se zvýší – slyšte – o jednu miliontinu atmosféry. Tak nehorázně nepatrný je ten rozdíl v tlacích, až se člověk začne bát, aby se to všechno jednoho dne nezhroutilo. Vždyť jakási „vlna zvýšené hustoty“ se šíří molekulami vzduchu rychlostí 330 metrů za vteřinu.

A když mně manželka něco vyčítá z kuchyně do mé pracovny, rozechvívají kulové vlnoplochy stěny bytu a dveří, a dveřmi dokonce pronikají. A vůbec ta nepatrná blanka, zvaná ušní bubínek, rozechvěje ve vnitřním uchu něco podobného, jako jsou struny v pianu. Od každé z nich vedou nervová vlákna do mozku, a to nejen do řečových center zvaných Brocovo a Wernickeo-

vo, ale i dále do laloků čelních a pak propukne zázrak nadmíru neuvěřitelný: že já neslyším jen zvuk (už to by byl zázrak), ale já slyším, že manželka mi něco z kuchyně vyčítá a já se nakonec dozvím co.

Já se nejen dozvím, **co** mně vyčítá, ale v mžiku **vím**, kam tím míří a co svými slovy sleduje. Oba využíváme vymožeností systému zvaného sluch, aniž bychom si uvědomili, jak to všechno funguje a jak je to složité.

Správně bych své ženě měl říct: „Chápeš, co vlnoploch se křížuje prostorem – každý závan, náraz, dupnutí, srknutí, každý automobil, zvuk susedovy televize, nebo když někdo začne něco pilovat, obrušovat, otloukat, to vše se vlní v našem bytě a já z toho všeho dokážu **rozišit** tvůj hlas a dát mu ve své mysli prioritu, tj. zaposlouchat se.“

Měli bychom tímto způsobem umět utínat sváry, a to nejen manželské.

„Vy mi tady říkáte, že jsem vám odřel automobil, ale uvědomil jste si, že v tomto hluku ulice dokážu **odlišit** váš hlas, porozumět mu, a dokonce i **chápat** váš hněv?“ A měli bychom pak pokračovat v údivu nad aparátem lidského organismu zvaným sluch.

Uvědomím-li si, **co** manželka říká, tj. rozpoznám, že mi vyčítá, a dokonce tak srozumitelně, že vím, **co** mi vyčítá, pak lze poněkud kostrbatě říct, že ji, tj. mou ženu, **prožívám**. Já slyším, že něco říká, rozpoznávám, co říká, a odhaduji, kam tím směřuje. Ano, já její vyčítání v tu chvíli **prožívám**.

A teď pozor.

Manželčiny výčitky se nesou vzduchem našeho bytu coby složitý soubor vlnění, fyzikálně popsitelný. Pak je rozkmitán bubínek a součástky vnitřního ucha, od nichž jsou vedeny nervové vzruchy do mozkových center.

Zvuk se šíří vzduchem rychlostí 330 m/s, ale jím nabuzený **nervový vzruch** značně pomaleji, řekněme 5–10 m/s.

Nervové vzruchy jsou dnes popsitelné neurofyziologicky a biochemicky, jenomže pak nastane okamžik, že já **chápu**, kdo mi co vyčítá, já v ten okamžik výčítku své manželky nějak **prožívám**. A tady končí věda a nastává čas **hypotéz**.

Když se spolu manželé hádají, hraje jim do toho puštěná televize a vedle v místnosti pláče novorozeně, je to vskutku zázrak, že z té nadmíry vlnění se manželé slyší a **chápou**, že se hádají, i když nevědí přesně o čem.

Così, nějaké sakramentsky, zpropadeně inteligentní **così**, dokáže, že umím rozlišit z rozmanitosti hluků vyčítavý hlas své ženy, mírně se naštvat a chystat odpověď. Ono **così** vyjme dle klíče jakési významnosti z chaosu vln a vlnoploch jen ono pro mě **významné** vlnění, kterému **porozumím**. To **spojí** chaotické zvukové vlnění tak, že z rozprostřeného **hluku** vznikne v mé mysli **pochopený smysl** toho, co moje žena povídá. Toto **così** funguje jako spojitá **čočka**.

Podstata učení o lidské mysli profesora K. H. Pribrama je zdůrazněný význam pojmu „čočky“. Pamatujete si jistě z optiky, že spojitá čočka zobrazuje všechny světelné paprsky viditelného spektra, které na ni dopadají do jednoho ohniska. Musím dodat **smysluplného** ohniska.

Ušní bubínek a vnitřní ucho jsou zřejmě **čočkou** sluchu. I na ušní bubínek dopadají neuvěřitelné spousty vlnoploch a pro mě je dodnes záhadou, jakým způsobem eliminuje sluchový aparát a mozek vše nepoužitelné a dodá mé mysli jen **spojitý sluchový** obraz, který **chápu** (= který **prožívám**). Abych pravdu řekl, tak nejen já, ale ani psychologie jako věda neví, jak čočka našeho oka oddělí nevýznamné světelné paprsky od významných.

Tato kapitola je komponována tak, aby se čtenář divil a žasl. Kdo žasne, je na správné cestě poznání manželské hádky.

Nuže – žasněme dál.

V zemské atmosféře existuje takzvané optické okno, které propouští na zem právě tu část elektromagnetického vlnění, jemuž říkáme viditelné světlo. Už to samo o sobě je podivné. Světelné vlnoplochy se odrážejí od všech povrchů vašeho bytu.

UVědomme si ten chaos, tu změť nespočetného množství vln, které dopadají na každé místo naší oční čočky, a jak je možné, že z té změti vln si oko a příslušná část mozku vyberou jen ty vlny, které nám vytvoří v naší **mysli** spojitý a srozumitelný obraz, který **chápeme**, a tudíž ho i **prožíváme**.

Ať se nám to líbí nebo ne, musíme uznat, že existuje hypotetický **prostor**, jemuž někteří říkají **mysl**, já dávám přednost **bdělému vědomí**.

Obsahem našeho bdělého vědomí je to, co **prožíváme**. A prožívat znamená:

1. **Uceleně chápat, co vnímám.** Manželka mi cosi vyčítá a já slyším, že mi vyčítá. Tj. já chápu všechny souvislosti onoho okamžiku uceleně jako **srozumitelnou situaci**.
2. **Chápat a vědět, že chápu.** Já svou ženu nejenže slyším a rozumím, co říká, ale já navíc *vím, že to všechno vím.*

Takže **bdělé vědomí** je pro nás zatím hypotetický prostor, který je schopen **prožívat**. Není v mozku, protože mozek musíme chápat právě jako **čočku**. Podívejte se: celý váš televizní aparát je čočka, která dokáže **spojit** změť elektromagnetického vlnění vysílaného televiz-

ním vysílačem do smysluplného obrazu vaší televizní obrazovky.

Představme si, že scenárista napíše příběh, režisér ho zrealizuje, herci něco říkají a nějak se pohybují, vše zachytí kamera jako první čočka nutná k tomu, aby televizní vysílač vysílal právě ty vlny, které zachytí náš televizní přístroj, a nakonec vše změní v téměř plošný obraz, jemuž dokonale **rozumíme**. Ten obraz nás někdy naštvě, někdy rozesmutní, někdy rozesměje, neboli rozkomihá naše **prožívání** v onom hypotetickém prostoru **bdělého vědomí**. Neznáme jeho prostorové souřadnice, a proto nevíme, **kde** to bdělé vědomí vlastně je.

Zachce-li se nám, říkejme mu **duše**. A můžeme i začít, protože zřejmě existují i další prostory, nežli je ten náš karteziánský se třemi souřadnicemi.

ŘECKÝ ZÁZRAK

Byly časy, vskutku sakramentsky dávné časy, kdy se člověk dorozumíval jen zvuky, skřeky, nebo dokonce hluky. A tyto pradávné časy jsou v nás zřejmě zakódovány, protože v chaotické konfliktní hádce trvající osm a více hodin manželé na sebe vydávají jen sémanticky nesrozumitelné „výštěky“ nebo jakési „chrapoty“ až do stavu totálního vyčerpání.

Rád bych opravdu poznal toho prvního muže, nebo spíše tu první ženu, která místo varovného výkřiku vykřikla **slovo** – třeba „hoří“. Mohla ho pak opakovat jedi- ně tehdy, když ostatní porozuměli a křepčili radostí, že napříště (bude-li hořet) řeknou všichni slovo „hoří“.

Postupně byla slova spojována do vět a z vět bylo možné uplést **příběh**. Jakmile prvobytný lovec vyprávěl příběh o uloveném mamutovi, zjistil, že se lze příbě-

hem **vytahovat, povyšovat** nad ostatní, a tak byla odhalena jedna vymoženost našeho dorozumívání, a to že lze slovem a výrokem sebou navzájem **manipulovat**.

Druhým výdobytkem příběhu byla možnost vysvětlit vše, čeho jsme se jako lidé báli, a to formou **mýtu**. Vznikly příběhové mýty, v nichž byl lidský osud řízen bájnými bytostmi, kterým jsme začali říkat bohové. Povšimněte si zvláštního a problematického pokroku, že lidé se už ani tak nebáli ohně jako hněvu bohů, kteří oheň způsobují.

Manipulace a příběh vyžadují již dost náročné myšlení. Je zajímavé, jak jsme se od počátku božských mýtů a znalostí, jak manipulovat druhým, ihned pokusili manipulovat s bohy. Lidé odpradáвна přinášeli bohům **oběti**. „Já se vzdám užitečného dobytčete, třeba beránka, a ty, můj příslušný bože, budeš ke mně milostivý.“

Já se něčeho vzdám, něco obětují a dostanu za to bezpečí. Dokonalá **směna**. A já ji nezmiňuji jen tak nazdařbůh, protože to byl velký krok vpřed, když člověk zabíjení a válku vyměnil za směnu neboli **obchod**. Samo manželství, jak uvidíme, je v podstatě **směna** citů, pocitů, jednoduše **emocí** na jedné straně a pozemských statků na straně druhé.

Mýtům, božským příběhům, tedy náboženským mýtům, se jednoduše **věřilo** a diskutovat o božských mýtech se považovalo za více než velezradu. Mýty poskytovaly bezpečí, jistotu tím větší, čím více se jim věřilo. Mýtus se stal prioritním **předsudkem** neboli **antecedentem**, z něhož se odvozoval veškerý kmenový život.

Vírou v náboženské mýty si člověk mnohé zjednodušil, především tím, že se nemusel bát tak úzkostně a bezhlavě své budoucnosti. Kdo povstal proti uznáva-

ným mýtům, byl usmrcen, protože zbavil kmen **víry** v bohy, které si lze koupit obětí.

Jakmile se kmen konstituoval v nadkmenové uspořádání, vyčlenil vždy pospolitost, která dokonce začala **bdít** nad vírou. Vyhledávala ty, co nevěří v uznávané bohy, a umlčovala je. Se vznikem velkých civilizací v dobách 3000 let př. Kr. vznikali zcela zřejmě **pochybovači** o stávajících mýtech, tedy **rouhači** a **odpadlíci**. Zdá se, že zpočátku nehledali jiné souvislosti spojené s vysvětlením lidských osudů, jen se pokoušeli jedno božstvo nahradit jiným.

Ale je známo, že už ve velkých říších, jako byla babylonská, čínská a egyptská, se začaly zkoumat **jev**y přírody a vznikal pokus vysvětlit je jinak nežli přičiněním bohů. Hledalo se vysvětlení **fyzické** ve smyslu řeckého fysis = příroda.

Takže i když je možné, že Číňané znali Pythagorovu větu, šlo ji zkoumat jen v uzavřených společnostech, zřejmě tajně mimo dohled církevních pravomocí, anebo možná dokonce přímo na dvorech císařů a králů, protože právě z geometrie se dalo mnoho užitečného vytěžit.

Ale **slovo** se stalo prostředkem svobodného hledání **pravdy** až v bájném a nádherném 7. století př. Kr. v **Řecku**, kde místo palácových měst, řízených původně králi, vzniká zázrak na zeměkouli, totiž řecká **polis**.

ŘECKÁ POLIS JE PŮVODCEM MANŽELSKÝCH SVÁRŮ

Centrem města přestává být palác a stává se jím náměstí uprostřed tohoto města, této **polis**, kde se má uskutečnit veřejná debata o záležitostech obce. Nelze už vyvozovat tvrzení jen z mytologických principů, nelze se